

A helyreállítás próbája

Lehet-e jogállamot építeni a jogállam megkerülésével?

Magyarország, 2026 júliusa

Ez a fejezet eredetileg nem szerepelt a könyvben. Megírását azok a közjogi és politikai folyamatok tették szükségessé, amelyek Magyarországon 2026 tavaszán és nyarán bontakoztak ki. A politikai fordulat, az új kormány kétharmados parlamenti többsége, a korábbi rendszer intézményi örökségének gyors felszámolása és a jogállamiság helyreállítására irányuló intézkedések olyan kérdéseket hoztak felszínre, amelyekre ez a könyv korábbi fejezetei tulajdonképpen már előre keresték a választ.

Mi történik akkor, amikor egy hosszú ideje fennálló politikai rendszer demokratikus választáson elveszíti a hatalmát? Hogyan lehet helyreállítani azokat az intézményeket, amelyek éveken keresztül fokozatosan elveszítették függetlenségüket, társadalmi hitelességüket vagy eredeti alkotmányos funkciójukat? Miként lehet elszámoltatni a közvagyonnal visszaélőket, felszámolni a politikai függőségeket és újra működőképesé tenni a fékek és ellensúlyok rendszerét anélkül, hogy a helyreállítás maga is az alkotmányos önkény eszközévé válna?

Ezek nem pusztán elméleti kérdések többé.

A 2026-os politikai változás után rövid idő alatt intenzív reformfolyamat kezdődött. Magyarország csatlakozott az Európai Ügyészséghez, megszűnt a veszélyhelyzeti kormányzás, felszámolták a Szuverenitásvédelmi Hivatal, átalakítások kezdődtek a korrupcióellenes intézményrendszerben, a közszolgálati médiában és a közpénzek ellenőrzésében. Az Európai Bizottság 2026. július 17-én közzétett jogállamisági jelentése elismerte az új kormány intenzív reformtörekvéseit, ugyanakkor arra is rámutatott, hogy továbbra is súlyos problémák maradtak az igazságszolgáltatás függetlenségének társadalmi megítélésével, az ügyelosztás átláthatóságával, az ügyészség hierarchikus működésével, a magas szintű korrupció üldözésével, az állami hirdetések elosztásával és a civil szervezetek működési környezetével kapcsolatban.

A jelentésből kirajzolódó kép ezért egyszerre biztató és óvatosságra intő. A jogállamiság helyreállítása megkezdődött, de egyáltalán nem tekinthető befejezettnek. Ráadásul nemcsak az a kérdés, hogy milyen intézmények jönnek létre, hanem az is, hogy milyen eljárásokkal, milyen politikai kultúrában és milyen alkotmányos önkorlátozás mellett történik mindez.

A demokratikus átmenetek egyik legnagyobb veszélye ugyanis az, hogy a változás győztese a választási felhatalmazást korlátlan alkotmányozó felhatalmazásként értelmezi. Úgy gondolják, hogy mivel a céljuk helyes, az alkalmazott eszközök jogállami minősége másodlagossá válhat. Pedig éppen az ellenkezője igaz.

A jogállam nemcsak cél, hanem módszer is.

Nem elegendő jogállami intézményeket létrehozni. Jogállami módon kell létrehozni őket. Nem elegendő a hatalmat korlátozni. A hatalom korlátozására irányuló döntéseknek is tiszteletben kell tartaniuk a jogbiztonságot, az általános szabályozás követelményét, a politikai jogokat, az eljárási garanciákat és az érintettek emberi méltóságát.

Ez a különbség választja el a demokratikus újjáépítést a pusztai hatalomváltástól.

A helyreállítás erkölcsi és politikai szükségessége

A jelenlegi folyamatok értékelésekor nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a politikai és intézményi örökséget, amelyre az új kormány reagál.

A magyar jogállam problémái nem 2026-ban kezdődtek. Az elmúlt másfél évtized során az alkotmányos rendszer számos eleme egyetlen politikai többség tartós hatalomgyakorlásához igazodott. A kétharmados parlamenti többség ismétlődő alkotmánymódosításokra, az intézményi vezetők hosszú időre történő kinevezésére, az ellenőrző intézmények mozgásterének korlátozására és olyan közjogi konstrukciók kialakítására adott lehetőséget, amelyek választási vereség után is biztosíthatták a korábbi hatalmi struktúra befolyását.

A közvagyon jelentős része közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványokhoz került. A közmédia működése elveszítette politikai kiegyensúlyozottságát. A veszélyhelyzeti jogalkotás rendkívüli eszközei éveken keresztül a rendes kormányzás részévé váltak. A korrupciós kockázatok, az állami hirdetések egyenlőtlen elosztása, a civil társadalommal szembeni nyomásgyakorlás és az igazságszolgáltatási rendszer egyes elemeinek politikai függősége rendszeresen megjelentek az európai intézmények értékeléseiben.

A jogállami helyreállítás igénye ezért nem valamiféle politikai ürügy. Valós társadalmi, erkölcsi és alkotmányos szükséglet.

A demokratikus fordulat nem jelentheti azt, hogy az előző rendszer működésének következményei érintetlenül maradnak. A jogállam nem azonos a passzivitással, és nem jelentheti a jogsértések, a korrupció vagy a közvagyon eltulajdonításának büntetlenségét. Azoknak, akik közhatalmi helyzetükkel visszaéltek, felelősséget kell vállalniuk. A jogellenesen megszerzett vagyont vissza kell szerezni. A politikai függésbe került intézményeket alkalmassá kell tenni eredeti feladatuk ellátására.

Mindezt azonban úgy kell végrehajtani, hogy az új rendszer ne örökölje meg az előző rendszer legveszélyesebb gondolkodásmódját: azt a meggyőződést, hogy a parlamenti többség birtokában bármely alkotmányos megoldás megengedhető.

A kétharmados többség jogi lehetőség. Nem erkölcsi felmentés.

A személyre szabott alkotmányozás dilemmája

A 2026 nyarán elfogadott tizenhatodik és tizenhetedik Alaptörvény-módosítás különösen világosan mutatja meg a helyreállítás dilemmáját.

A tizenhatodik módosítás kimondta, hogy nem választható miniszterelnökké az, aki 1990. május 2. óta összesen legalább nyolc évig betöltötte ezt a tisztséget. A rendelkezés formálisan általános, ténylegesen azonban egyetlen személy, Orbán Viktor ismételt miniszterelnökké választását zárja ki. A szabály a korábbi hivatali időt is beszámítja, és elfogadását nem előzte meg érdemi szakmai vagy társadalmi egyeztetés.

A hatalom időbeli korlátozása önmagában legitim és támogatható cél. Az elmúlt tizenhat év magyar tapasztalatai meggyőzően mutatták meg, hogy a tartósan egy kézben összpontosuló

miniszterelnöki hatalom a parlamentáris rendszerben is olyan politikai túlsúlyt teremthet, amely fokozatosan maga alá rendelheti az állami intézményeket.

Mégsem közömbös, hogy az időbeli korlátozást mikor, milyen eljárással és milyen átmeneti rendelkezésekkel vezetik be.

Más alkotmányos jelentése van annak, ha egy ország előre kimondja, hogy a jövőben senki sem töltheti be nyolc évnél hosszabb ideig a miniszterelnöki tisztséget, és más annak, ha a szabályt úgy alkotják meg, hogy annak azonnali és elsődleges következménye egy konkrét politikai ellenfél kizárása legyen. Az első megoldás intézményi garancia. A második magában hordozza a személyre szabott alkotmányozás gyanúját.

Jogilag lehet arról vitatkozni, hogy valódi visszaható hatályról vagy csupán múltbeli tények jövőbeli figyelembevételéről van-e szó. Az egyik szakmai álláspont szerint a szabály nem visszamenőlegesen foszt meg valakit egy korábbi tisztségétől, hanem a jövőre nézve határoz meg választhatósági feltételt. Mások szerint azonban a korábbi szolgálati idő beszámítása és a szabály egyértelmű személyi hatása sérti az általános, előrelátható alkotmányos szabályozás követelményét. A kérdés tehát szakmailag sem zárható le egyetlen mondattal.

A tizenhetedik módosítás további, még közvetlenebb dilemmákat hozott felszínre. A módosítás megszüntette Sulyok Tamás köztársasági elnök megbízását, hetvenéves felső korhatárt állapított meg az alkotmánybírák számára, és tizenkét éves időbeli korlátot vezetett be az országgyűlési képviselői tisztség betöltésére. Az új szabályok 2026. július 19-én léptek hatályba; a köztársasági elnök megbízatása július 20-án szűnt meg, a korhatárt meghaladó alkotmánybírák megbízatása pedig 2026. szeptember 1-jén ér véget.

A köztársasági elnök szerepével kapcsolatban súlyos és részben megalapozott politikai kritikák fogalmazódtak meg. Felróható volt neki, hogy az előző kormány alkotmányosan vitatható döntéseivel szemben nem gyakorolta kellő erővel a rendelkezésére álló kontrollfunkciókat, és nem tudta hitelesen megjeleníteni a nemzet egységét. Mindez azonban nem szünteti meg azt a kérdést, hogy egy hivatalban lévő közjogi méltóság megbízatása megszüntethető-e egyetlen alkotmánymódosítással, egyéni felelősség megállapítására irányuló eljárás nélkül.

Az egyik alkotmányjogi értelmezés szerint a rendkívüli helyzet, a korábbi rendszer intézményi beágyazottsága és az átmenet célja igazolhatja a kivételes, ideiglenes beavatkozást. E felfogás hangsúlyozza, hogy a rendelkezés a jogállami helyreállítás része, időben korlátozott, és nem zárja ki az érintett későbbi újbóli jelölését.

A másik álláspont arra figyelmeztet, hogy a személyre szabott közjogi mandátummegszüntetés veszélyes precedenst teremt. Ha a parlamenti többség bizalomvesztésre hivatkozva alkotmánymódosítással eltávolíthat egy hivatalban lévő köztársasági elnököt, akkor egy következő többség ugyanezzel a módszerrel más közjogi tisztségviselőket is eltávolíthat. Ebben az értelemben nemcsak az adott személyről kell döntenet, hanem arról a szabályról is, amelyet az utódainkra hagyunk.

A jogállam szempontjából ugyanis nem az a helyes kérdés, hogy az érintett személy megérdemelte-e politikai értelemben a leváltását. A helyes kérdés az, hogy olyan eljárást alkalmaztunk-e vele szemben, amelyet akkor is elfogadhatónak tartanánk, ha később velünk vagy az általunk támogatott tisztségviselővel szemben alkalmaznák.

Ez a demokratikus önkorlátozás egyik legfontosabb próbája.

A képviselői mandátum időbeli korlátozása

Különösen jelentős kérdéseket vet fel az országgyűlési képviselők tizenkét éves mandátumkorlátja.(ez a megoldás az EU-ban példátlan és a világon is csak nagyon kevés ország alkalmazza)

A rendelkezés értelmében az, aki összesen legalább tizenkét éven keresztül országgyűlési képviselő volt, a jövőben nem indulhat újra az országgyűlési választáson. A szabály a hivatalban lévő képviselők jelenlegi mandátumát nem szünteti meg, de a korábban eltöltött időt is figyelembe veszi, így a következő választásokon számos, hosszabb ideje politizáló ellenzéki képviselő választhatóságát kizárhatja.

A politikai elit megújulása legitim cél. Egy demokratikus rendszernek valóban szüksége van új szereplőkre, generációváltásra és arra, hogy a parlamenti mandátum ne váljon élethosszig tartó politikai egzisztenciává. A hosszú ideje parlamentben ülő képviselők és a pártstruktúrák összefonódása konzerválhatja a politikai kultúrát, akadályozhatja az új gondolatok megjelenését és erősítheti a politikai osztály társadalmi elszigetelődését.

A parlamenti képviselői tisztség azonban nem azonos a végrehajtó hatalom vezetésével. A képviselő nem önállóan gyakorolja az államhatalmat, hanem a választópolgárok politikai képviseletét látja el. A választhatóság korlátozása ezért nemcsak az érintett politikus jogát érinti, hanem a választópolgárok döntési szabadságát is. Amikor az állam megtiltja, hogy egy politikus újra induljon, egyúttal azt is megtiltja a választóknak, hogy rá szavazzanak.

Ilyen súlyú korlátozás csak különösen erős alkotmányos indokkal, széles körű szakmai és társadalmi vitát követően, megfelelő átmeneti idővel lenne elfogadható. A korábbi mandátumok azonnali beszámítása ráadásul azt az érzetet kelti, hogy a szabály nem elsősorban egy általános, jövőre irányuló demokratikus modellt kíván létrehozni, hanem a jelenlegi politikai erőviszonyok átalakításának eszköze.

Ezt a problémát nem szünteti meg az, hogy a korlátozás csak a következő választástól érvényesül. A jogállamiság szempontjából ugyanis nemcsak a formális visszaható hatály tilalma lényeges, hanem a jogbiztonság, az előreláthatóság, a legitim várakozások és a politikai verseny tisztességessége is.

A kérdés tehát nem az, hogy lehet-e egyáltalán időbeli korlátot bevezetni a parlamenti képviselők számára. Hanem az, hogy egy ilyen korlátozást lehet-e úgy bevezetni, hogy az kizárólag vagy túlnyomórészt az aktuális ellenzék politikusait érintse, miközben a kormányoldal képviselői első ciklusukat töltik.

A szabály akkor válhatna valóban általános és hiteles intézményi reformmá, ha megfelelő felkészülési idő után, például a hatálybalépést követően megszerzett mandátumokra vagy legalább részben előrettekintő átmeneti szabályokkal alkalmaznák. Így a rendszer a jövőbeni hatalomkoncentrációt korlátozná, nem pedig a jelenlegi politikai verseny egyik oldalának személyi állományát alakítaná át.

A meghallgatás nem azonos a vélemények összegyűjtésével

A tizenhetedik Alaptörvény-módosítás tervezetét 2026. június 22-én tették közzé, és június 27-ig lehetett véleményezni. A kormány összesítése szerint az ötnapos időszakban 22 844 beadvány érkezett, köztük szakmai, civil és intézményi állásfoglalások is.

A beérkezett vélemények magas száma önmagában jelentős társadalmi érdeklődést mutat. Mégsem jelenti automatikusan azt, hogy valódi alkotmányos párbeszéd zajlott.

A Magyar Helsinki Bizottság arra hívta fel a figyelmet, hogy az ötnapos határidő még a jogszabálytervezetek társadalmi egyeztetésére általában irányadó nyolcnapos minimumot sem érte el. Ennél is fontosabb azonban, hogy egy ország alkotmányos berendezkedését, a köztársasági elnök megbízatását, az alkotmánybírák jogállását és az országgyűlési képviselők választhatóságát érintő változások érdemi megvitatására öt nap nyilvánvalóan nem alkalmas.

A társadalmi párbeszéd nem pusztán technikai adatgyűjtés. Nem azonos azzal, hogy az állampolgárok egy internetes felületen rövid idő alatt elküldhetik véleményüket. A párbeszéd feltételezi, hogy a döntéshozó valóban nyitott az érvek hatására, nyilvánosan bemutatja a felmerült alternatívákat, indokolja, hogy mely javaslatokat fogadta el vagy utasította el, és elegendő időt biztosít arra, hogy a társadalom megérthesse a döntés hosszú távú következményeit.

Ez a könyv korábbi, a meghallgatás hiányáról szóló fejezete éppen arra próbált rámutatni, hogy a demokratikus döntés minősége nem kizárólag a szavazatok számán múlik. A döntések társadalmi elfogadottságához szükség van arra a tapasztalatra is, hogy az érintetteket valóban meghallgatták.

A meghallgatás nem jelenti azt, hogy minden véleményt el kell fogadni. Azt azonban igen, hogy az eltérő álláspontokat nem pusztán adminisztratív akadályként, politikai támadásként vagy a változás szándékos lassításaként kezelik.

Egy új alkotmányos kultúra nem kezdődhet azzal, hogy a korábbi rendszer gyors, egyoldalú és többségi alkotmányozási módszereit az új többség ugyanolyan gyorsasággal alkalmazza – még akkor sem, ha tartalmilag sok tekintetben ellenkező irányba halad.

Elszámoltatás vagy megtorlás?

A jogállami helyreállítás másik központi kérdése az elszámoltatás.

A közvagyon felhasználását, az állami támogatások elosztását és a korábbi kormányzati döntéseket érintő vizsgálatok megindítása szükséges lehet. A büntetőjogi felelősség nem szűnik meg attól, hogy az érintett korábban magas politikai tisztséget töltött be, és a politikai hatalomváltás nem biztosíthat büntetlenséget.

Ugyanakkor a büntetőeljárások függetlensége, törvényessége és politikai befolyástól való mentessége az új rendszer hitelességének egyik legfontosabb mércéje.

2026. július 21-én az ügyészség a Nemzeti Kulturális Alap korábbi működésével összefüggő, hűtlen kezelés és más bűncselekmények gyanúja miatt olyan helyszíneken hajtott végre kutatást, ahol a Fidesz informatikai szerverei és adatbázisai is működtek. A párt politikai támadásnak minősítette az intézkedést, míg az ügyészség folyamatban lévő büntetőeljárásra hivatkozott. Az ügy érdeméről jelenleg nem lehet megalapozott következtetést levonni.

Éppen ezért különösen fontos a hatósági eljárások átláthatósága, szükségessége és arányossága. Egy politikai párt működéséhez nélkülözhetetlen adatbázisok lefoglalása akkor is súlyos demokratikus következményekkel járhat, ha az intézkedés mögött valós bűnügyi indok áll. Ilyen esetben nem elegendő, hogy a hatóság ténylegesen független legyen. A függetlenségnek és az eljárás pártatlanságának a társadalom számára is érzékelhetőnek kell lennie.

A jogállami büntetőeljárás nem politikai üzenet, hanem egyéni felelősség megállapítására irányuló jogi folyamat. Nem az a célja, hogy egy politikai közösséget megbélyegezzon vagy működésképtelenné tegyen, hanem az, hogy bizonyítékok alapján eldöntse: történt-e bűncselekmény, ki követte el, és milyen jogkövetkezmény alkalmazható.

Ezért alapvető különbséget kell tenni:

- a büntetőjogi és a politikai felelősség,
- az egyéni cselekmény és a csoporthoz tartozás,
- a bizonyított jogsértés és a morális elítélés,
- az intézményi reform és a politikai ellenfél meggyengítése,
- valamint az igazságtétel és a megtorlás között.

A resztoratív igazságtételről szóló korábbi fejezetben amellet érveltem, hogy a múlt feltárása és a felelősség megállapítása nélkül nem építhető tartós társadalmi bizalom. A megbékélés nem felejtést jelent. Nem jelentheti a jogsértések relativizálását vagy azt, hogy a politikai béke kedvéért lemondunk az igazságról.

A resztoratív megközelítés ugyanakkor nem a másik oldal kollektív megbüntetésére törekszik. Célja a tények feltárása, az egyéni felelősség megállapítása, az okozott károk jóvátetele, az áldozatok elismerése és olyan intézményi garanciák létrehozása, amelyek csökkentik a hasonló visszaélések megismétlődésének lehetőségét.

Az elszámoltatás akkor jogállami, ha nem a győztes politikai közösség igazságát kényszeríti rá a vesztesre, hanem független intézmények, tisztességes eljárások és ellenőrizhető bizonyítékok alapján állapít meg egyéni felelősséget.

A jogállam nem lehet az egyik oldal tulajdona

A magyar közélet egyik visszatérő problémája, hogy a jogállamiság fogalma fokozatosan pártpolitikai identitássá vált.

Az egyik oldal hosszú időn keresztül külső, elsősorban európai politikai nyomásgyakorlásként értelmezte a jogállami kritikákat. A másik oldal pedig sokszor úgy tekintett a jogállamiságra, mint amelyet kizárólag ő képviselhet hitelesen. Ez a helyzet megnehezítette annak kialakulását, hogy a jogállam valódi nemzeti minimummá váljon.

A jogállamiság azonban nem a mindenkori kormány politikai programja. Nem is valamely ellenzéki oldal erkölcsi tulajdona. Olyan közös keretrendszer, amelynek éppen az a feladata, hogy a politikai erők váltakozása esetén is mindenkit azonos szabályok alá rendeljen.

Ha a társadalom egyik fele úgy érzi, hogy a jogállami helyreállítás valójában az ő politikai közösségének kizorítását jelenti, akkor az intézményi reformok hosszú távú legitimációja sérülhet. Ez nem jelenti azt, hogy az autoriter vagy korrupt működés fenntartóival kompromisszumot kell kötni a jogsértések eltussolása érdekében. Azt azonban igen, hogy a korábbi kormány választóit nem lehet azonosítani a korábbi rendszer minden visszaélésével.

Több millió ember nem válik a demokratikus közösség illegitim tagjává azért, mert korábban a Fideszre szavazott, vagy mert jelenleg is ahhoz a politikai közösséghez tartozik.

A választási vereség politikai következmény. Nem állampolgári jogvesztés.

A demokratikus újrakezdés egyik legfontosabb feladata ezért annak világossá tétele, hogy az új rendszer nem politikai megtorlásra, hanem általános jogállami szabályokra épül. Az új intézményeknek nemcsak a jelenlegi kormány politikai ellenfeleivel, hanem a jelenlegi kormánnyal szemben is működniük kell. Sőt, az új szabályok valódi értéke éppen akkor derül majd ki, amikor azok korlátozzák a mostani győzteseket.

A jogállami reform legfontosabb kérdése ezért mindig ez:

Alkalmaznánk-e ugyanezt a szabályt akkor is, ha politikai ellenfelünk lenne hatalmon?

Ha a válasz nem, akkor valószínűleg nem általános alkotmányos normát, hanem pillanatnyi politikai eszközt alkottunk.

Mit mondanának a könyv korábbi fejezetei?

A 2026 nyarán kialakult helyzet különös módon összekapcsolja a könyv valamennyi korábbi gondolatát.

A társadalmi bizalomról szóló fejezet arra figyelmeztet, hogy a jogállami intézmények újjáépítése önmagában nem elegendő. A társadalomnak azt is meg kell tapasztalnia, hogy az új rendszer szabályai nemcsak az egyik politikai közösséget védik. A bizalom nem egyszerűen abból születik, hogy jobb emberek kerülnek pozícióba, hanem abból, hogy olyan intézmények jönnek létre, amelyek kevésbé függenek az őket működtető emberek jóindulatától.

A polarizációról és az ellenségképző politikáról szóló fejezet azt mondja ki, hogy a demokratikus fordulat nem épülhet az előző politikai oldal teljes morális kizárására. A korábbi rendszer felelőseit el lehet és szükség esetén el is kell számoltatni, de a politikai közösséget nem lehet kollektíven bűnössé nyilvánítani.

A meghallgatás hiányáról szóló fejezet valódi, több hónapos alkotmányos párbeszédet sürget. Nem formális konzultációt, hanem olyan nyilvános folyamatot, amelyben kormánypárti és ellenzéki szereplők, bírák, ügyészek, alkotmányjogászok, önkormányzatok, egyházak, szakszervezetek, civil szervezetek és állampolgári közösségek egyaránt megfogalmazhatják álláspontjukat.

A mediáció és a jogállamiság kapcsolatáról szóló fejezet nem azt javasolná, hogy a súlyos alkotmányos konfliktusokat kompromisszummal relativizáljuk. A mediáció nem azt jelenti, hogy minden félnek részben igaza van. Azt azonban igen, hogy különbséget teszünk személyek, pozíciók, érdekek és alapvető szükségletek között. Megpróbáljuk megérteni, milyen félelmek és tapasztalatok húzódnak meg az álláspontok mögött, miközben világos normatív határokat tartunk fenn.

Az új alkotmányról szóló fejezet azt követelné, hogy az új alkotmány ne egyetlen választási győzelem jogi lenyomata legyen. Ne egyszerűen a 2011-es Alaptörvény politikai előjelét fordítsa meg, hanem szakítson azzal a gondolkodással, amely az alkotmányt a mindenkori többség kormányzási eszközének tekinti.

A resztoratív igazságtételről szóló fejezet az egyéni felelősség, az igazság feltárása, a jóvátétel és a megismétlődés megakadályozása mellett érvel. Elutasítaná a büntetlenséget, de ugyanúgy elutasítaná a politikai bosszút és a kollektív megbélyegzést is.

A jogállamiság kulturális alapjairól szóló fejezet arra figyelmeztet, hogy a szabályok önmagukban nem elegendők. A demokratikus intézmények csak akkor maradnak tartósak, ha a politikai szereplők megtanulják az önkorlátozást, és nem használják ki minden esetben a rendelkezésükre álló jogi lehetőségeket.

A mediációs államról szóló fejezet olyan döntéshozatali folyamatokat javasol, amelyek nem utólag próbálják kommunikációval elfogadtatni a már eldöntött változásokat, hanem már az előkészítés során teret adnak az érintettek részvételének.

A közösségi médiáról szóló fejezet pedig arra figyelmeztet, hogy a gyors politikai reakciók, a győzelmi kommunikáció, a gúny és a közéleti megszegényítés kultúrája a jogállami helyreállítás hitelességét is alááshatja. A demokratikus átmenet nem válhat folyamatos digitális látványossággá, amelyben az intézményi döntések politikai erődemonstrációként jelennek meg.

A nemzeti minimumokról szóló fejezet végül azt mondja ki, hogy legalább az alkotmány, a választási rendszer, a bíróságok, az ügyészség, az Alkotmánybíróság, a közmédia és a politikai verseny alapvető szabályai nem válhatnak ismét egyetlen politikai oldal kizárólagos rendelkezési területévé.

Egy másik út lehetősége

A jogállami helyreállításnak nem kell sem lassúnak, sem erőtlennek lennie. Nem szükséges elfogadnia az előző rendszer által létrehozott valamennyi intézményi kész helyzetet. A határozottság azonban nem azonos a garanciák mellőzésével.

Egy másik út a következő alapelvekre épülhetne.

Az azonnali intézkedéseket szűken és pontosan kellene meghatározni. Csak azokban az esetekben indokolt gyors átmeneti beavatkozás, ahol az intézmény működése közvetlenül veszélyezteteti a demokratikus átmenetet, a közvagyon vagy az alapvető jogok érvényesülését.

Személyek helyett intézményi problémákat kellene szabályozni. Ha a miniszterelnöki hatalom túlzott koncentrációja jelent problémát, akkor olyan általános garanciákat kell kialakítani,

amelyek minden jövőbeli miniszterelnökre egyformán vonatkoznak. Ha a politikai elit megújulása a cél, akkor a szabályokat megfelelő átmeneti idővel, nem pedig a jelenlegi ellenzék személyi összetételére azonnal ható módon kell bevezetni.

A hivatalban lévő közjogi tisztségviselők megbízatásának megszüntetését egyéni, indokolt és ellenőrizhető eljáráshoz kellene kötni. A politikai bizalom hiánya önmagában nem helyettesítheti a közjogi felelősség megállapítását.

A büntetőeljárásokban különös garanciákat kellene biztosítani a politikai befolyás látszatának elkerülésére. Ennek része lehet a nyilvánosság pontos tájékoztatása, a kényszerintézkedések szigorú arányossági vizsgálata, valamint az ügyészégi döntések erősebb független kontrollja.

Az új alkotmány előkészítését többéves társadalmi és szakmai folyamatként kellene megszervezni. Ennek nemcsak egy alkotmányszöveg elkészítése lenne a célja, hanem annak feltárása is, hogy milyen közös értékekre épülhet a magyar politikai közösség.

Állampolgári tanácsok, regionális fórumok és tematikus szakmai műhelyek segítségével azok hangja is megjelenhetne, akik nem tartoznak egyik politikai elit köréhez sem. Egy alkotmány legitimitása ugyanis nem kizárólag a róla szóló parlamenti vagy népszavazási igenek számából fakad. Abból is, hogy az állampolgárok saját tapasztalataikat, félelmeiket és javaslataikat felismerhetik-e benne.

A kormányoldalnak intézményes részvételt kellene biztosítani az ellenzék számára az alkotmányozási folyamatban. Ez nem vétőjogot jelentene minden kérdésben, hanem annak elismerését, hogy az alkotmány a választási vereséget szenvedő politikai közösségnek is alkotmánya.

Az alkotmánytervezetet elfogadása előtt a Velencei Bizottság és más független nemzetközi szakmai fórumok véleményének is alá kellene vetni. Nem azért, mert Magyarország ne lenne képes saját alkotmányáról dönteni, hanem azért, mert a külső szakmai kontroll segíthet felismerni azokat a problémákat, amelyeket a belpolitikai konfliktusok szereplői saját helyzetükből nehezen látnak.

Az új alkotmányról csak megfelelő tájékoztatást és valódi társadalmi deliberációt követően indokolt népszavazást tartani. A népszavazás nem helyettesítheti a párbeszédet. Annak lezárása lehet, nem pedig pótléka.

A győztes önkorlátozása

A demokratikus rendszerek valódi minősége nem kizárólag a választások tisztaságán vagy az intézmények formális felépítésén mérhető. Legalább ennyire fontos, hogyan viselkedik a győztes, amikor minden jogi lehetősége megvan arra, hogy saját akaratát érvényesítse.

Az önkorlátozás nem gyengeség. A demokratikus hatalom egyik legfontosabb erénye.

A kétharmados többséggel rendelkező kormány akkor bizonyítja jogállami elkötelezettségét, amikor nem használja ki automatikusan valamennyi rendelkezésére álló lehetőségét. Amikor meghallgatja azokat is, akiknek nincs elegendő szavazatuk döntése megakadályozására. Amikor személyre szabott megoldások helyett általános szabályokat alkot. Amikor elfogadja, hogy a gyorsaságnál fontosabb lehet a hosszú távú legitimitás.

Magyarországon 2026-ban történelmi lehetőség nyílt a demokratikus és jogállami rendszer újjáépítésére. Ez a lehetőség azonban nemcsak az előző rendszer intézményeinek felszámolását jelenti. Sokkal mélyebb változást követel.

Meg kell változnia annak a politikai kultúrának is, amely az alkotmányt a többség eszközének, az ellenfelet ellenségnek, a kritikát akadályozásnak, a gyors döntést pedig önmagában hatékonyságnak tekinti.

Ha csak a hatalom birtokosai változnak meg, de a hatalomgyakorlás logikája nem, akkor nem történt valódi demokratikus fordulat. Legfeljebb szerepcsere zajlott le.

A jogállami helyreállítás sikere ezért nem azon múlik majd, hogy az új kormány milyen gyorsan képes eltávolítani az előző rendszer szereplőit. Hanem azon, hogy képes-e olyan intézményeket és politikai kultúrát létrehozni, amelyek saját hatalmát is korlátozzák.

A demokratikus fordulat nem akkor válik teljessé, amikor mások kerülnek hatalomra.

Akkor válik teljessé, amikor maga a hatalomgyakorlás módja változik meg.